

Verraden door eigen dorpsgenoten

De Mulder 52, oktober 1994

Wim Coppens

Het was op 17 oktober 1942 dat ik bij een klant in Gilze als huisschilder aan het werk was. Eén van de dochters des huizes daar was verloofd met een Duitse militair, een vrijwilliger van Tsjechoslowaakse afkomst. Toen ik zo met mijn werk bezig was, begon ik met de vader een gesprek over het Duitse leger en de soldaten die gelegerd waren in de plaatselijke schoolgebouwen. Gaandeweg werd het gesprek feller en kwamen we ook te praten over de soldaat op wie zijn dochter verliefd was. Ik zei hem namelijk dat ik die Tsjech een grote zot vond om vrijwillig dienst te nemen in het leger van Adolf Hitler en hem bovendien nog behoorlijk verwaand vond. Ook zei ik nog dat andere militairen, die met de Tsjech in villa Mol gelegerd waren, ook een hekel aan hem hadden, maar dit niet durfden te zeggen. Bij dit gesprek was behalve de vader ook de twaalfjarige zoon aanwezig.

's Middags om 12 uur was ik klaar met mijn werk en ging naar huis om te eten. Die middag ging ik, zonder nog aan het gesprek van die ochtend te denken, naar mijn volgende klant. Tegen vijf uur stopte ik met mijn werk en ging mij gereed maken om naar de middenstandscursus te gaan.

De pastorie werd in eind januari 1941 door de Duitsers gevorderd. In februari 1944 werd de pastorie getroffen bij een bombardement

Om 10 voor half 7 vertrok ik van huis om naar de cursus te gaan die om half 7 begon.

Bij de villa Mol gekomen, stormde een mof op mij af en hield mij tegen. Het eerste wat hij mij vroeg was wat ik die ochtend bij die klant verteld had over het Duitse leger. Toen ik eerlijk tegen hem vertelde wat ik daar gezegd had, geloofde hij mij niet. Hij zei, dat ik de hele Duitse weermacht beledigd had en toen ik vroeg wie hem dat verteld had, zei hij: de verloofde van die Tsjechische vrijwilliger. Toen ik ontkende wat men tegen hem verteld had, kreeg ik een pak slaag. Twee jongens,

Wim van Vugt en Piet Weterings, die bij dit gebeuren aanwezig waren, hebben nooit voor mij mogen getuigen. Na het pak slaag ben ik naar de school gegaan, maar reeds na een half uur kwamen de Duitsers mij ophalen en brachten mij naar de Ortskommandantur in de R.K. pastorie aan de Oranjestraat. Hier waren reeds aanwezig de Duitse soldaat, die mij had aangehouden, de verloofde van de Tsjech, haar vader en haar broer. Eerst kwam de Duitser aan het woord en daarna de familie van de verloofde, die hetzelfde verklaarde; uiteraard hadden zij hun beider verklaringen op elkaar afgestemd. Hierna was het mijn beurt om een verklaring af te leggen.

Na ongeveer twee uur werd ik naar de woning van de Ortskommandantur in Hulten geleid, waar wederom een verhoor volgde. Hierna belde men naar het politiebureau in Rijen met het verzoek een gevangene te komen ophalen. Tien minuten later kwamen twee marechaussees die mij, geboeid, naar Rijen brachten. De marechaussees kregen het bevel mij direct in de cel op te sluiten; de volgende dag zou ik om drie uur opgehaald worden om voor de rechter in Breda te verschijnen. Maar in plaats van mij in de cel te stoppen, zetten ze mij voor een warme kachel waar ik de hele nacht heb doorgebracht. De volgende dag om drie uur verscheen er echter niemand. Ik moest wachten tot in de namiddag toen er omstreeks vijf uur een NSB'er verscheen met de mededeling dat ik mij na vijf uur bij de Ortskommandantur in Gilze moest melden, waarna ik vrijgelaten zou worden omdat ik onschuldig was. Na ruim een uur gelopen te hebben, kwam ik thuis, waste mij en ging naar de commandant. Vijf minuten na aankomst moest ik bij hem op de kamer komen. Ik werd er zeer vriendelijk ontvangen en hij bood mij een stoel aan. Na een paar minuten kwam de bewuste Duitser binnen met zijn verloofde en haar familie en ook zij gingen in de kamer zitten. We moesten allen gaan staan en de Hitlergroet werd gebracht. Hierna begon het verhoor opnieuw en wederom werden de Duitser en de betrokken familie geloofd.

De commandant besloot mij op te sluiten in het gemeentehuis aan de Nerhovensestraat. Hij pakte de telefoon en belde het bericht door naar de politie in Gilze. Even later kwamen twee agenten, boeiden mij en stopten mij in de cel onder het gemeentehuis. De volgende dag om ongeveer 9 uur in de morgen kwamen Duitse soldaten mij ophalen en brachten mij naar het huis van bewaring in Breda. Na hier drie dagen, gezeten te hebben, wilden mijn geliefde ouders mij

komen bezoeken, maar dit werd niet toegestaan door de Duitsers. De eerste dag heb ik in een zaal doorgebracht, maar 's avonds moesten allen die door de Duitsers waren opgepakt, apart in een cel worden opgesloten. Na een poos daar alleen gezeten te hebben, werd om 10 uur een jood in mijn cel gebracht. Hij kwam uit Zwitserland en had vanuit Nederland familieleden over de grens naar Zwitserland willen smokkelen. Na een paar uur werd hij weer uit mijn cel gehaald en in een cel naast de mijne opgesloten. Wij hebben elkaar een hand gegeven en elkaar veel sterkte toegewenst. Hij zei: "Voor mij is het voorbij". Hij was bont en blauw geslagen omdat hij niet wilde praten.

De volgende morgen kwam een bewaker naar mij toe en vroeg of ik me die man

van gisteren nog herinnerde. Ik zei: "Ja, zeer goed". Hij vroeg mij mee te gaan naar de naastgelegen cel en tot mijn grote schrik zag ik hem, badend in het bloed, in z'n bed liggen; hij had zijn polsen doorgesneden. Zo duurde het dan tot 27 november 1942, toen er bericht van de Duitsers kwam dat ik op 28 november bij het gerecht in Amsterdam moest verschijnen. 's Morgens vertrok ik dan naar Amsterdam onder de begeleiding van de marechaussee. Daar aangekomen moest ik eerst een nacht in de gevangenis doorbrengen.

De volgende morgen moest ik voorkomen. De verloofde met familie was aanwezig, maar de Tsjech niet. Ik moest na de zitting dezelfde dag nog terug naar

het huis van bewaring in Breda, omdat er in Amsterdam geen plaats was. Ik heb in Breda gezeten tot 28 december 1942, toen mijn zaak in Amsterdam voor de tweede keer voor kwam en er uitspraak werd gedaan. Hierbij was ook de Tsjech met zijn verloofde en haar familie aanwezig. De uitspraak luidde: acht maanden gevangenisstraf zonder aftrek van voorarrest. De heren vroegen of ik hiermee genoegen nam. Mijn antwoord was: nee. Wij moesten toen allen de rechtszaal verlaten en na tien minuten terugkomen voor de tweede uitspraak. Deze luidde: acht maanden gevangenisstraf met aftrek van twee maanden voorarrest. Weer vroegen de heren of ik daar genoegen mee nam. En toen ik 'nee' antwoordde, omdat alles niet naar waarheid was, werden ze kwaad en zeiden: "Als het je niet aanstaat, ga je maar in hoger beroep en dan zullen wij wel zorgen dat er nog eens acht maanden bij komen". Uiteindelijk kwam de uitspraak op 28 december 1942. Op 29 december werd ik weer naar het huis van bewaring gebracht waar ik nog 14 dagen verbleef.

Daarna werd ik doorgezonden naar de gevangenis in Utrecht, welke een door-gangplaats was voor Duitsland. In deze gevangenis was de behandeling bij de beesten af. De bewaking was in handen van de S.S. Ik lag met vier man in een cel, maar de joden met acht man. Zij werden ook iedere nacht uit hun cellen gehaald om gemarteld te worden; wij konden het huilen goed horen. Ook voor ons was het leven in de gevangenis zeer zwaar. Wij moesten om vijf uur opstaan en buiten hard in het rond lopen. Maar voordat wij naar buiten gingen, stelden de S.S.'ers zich buiten op en wij moesten naar hen staren en groeten. De eerste dag was het met mij goed afgelopen, maar toen ik hen ook de tweede dag nog niet gegroet had, moest ik midden op het terrein gaan staan met mijn handen op mijn rug. Ze hebben mij daar in elkaar geslagen. En om te overleven moest ik wel groeten voor die beesten.

Op een dag werd mij gevraagd of ik bij de N.S.B, wilde gaan of op transport naar Duitsland wilde. Koos ik voor de N.S.B, dan zou ik vrijgelaten worden. Mijn antwoord was: naar Duitsland. Op 28 februari 1943 vertrok ik naar de gevangenis van Kleef in Duitsland, waar wij iedere dag onder bewaking moesten gaan werken. Op 28 mei 1943 's morgens om 10 uur, werd ik vrijgelaten.

Ik vroeg nog om een boterham, maar dat was er niet bij. Ook vroeg ik de weg naar het station, maar ze zeiden dat ik alles zelf maar moest uitzoeken, als ik maar voor

twalf uur Duitsland had verlaten ander zou ik opnieuw opgepakt en in de gevangenis gegooid worden. Met behulp van een oude vrouw vond ik al gauw de weg naar het station. 's Middags om twalf uur passeerde ik de grens en in Nijmegen aangekomen, stonden mijn ouders mij op te wachten. Zij waren gewaarschuwd door een Nederlandse pendelaar die samen met mij in Kleef werkte. Na nog een nacht bij familie in Nijmegen te hebben doorgebracht, arriveerden wij op 30 mei weer in Gilze. Maar al op 3 juni zat ik weer in het onrustige leven, want ik moest mij melden voor verplichte tewerkstelling in Duitsland. Ik heb me hiervoor echter niet gemeld, maar wel voor de Luchtbeschermingsdienst in Gilze. Intussen bleef ik wel uit de buurt van de Duitsers tot 28 oktober 1944.

Direct na de bevrijding meldde ik mij als O.V.W.'er (oorlogsvrijwilliger, red.) vanwege mijn grote haat tegen de Duitsers. Ik werd naar Brussel gestuurd voor een spoedopleiding en werd daar ingedeeld bij het bataljon Zeeland. Hierna vertrokken wij naar Duitsland om tegen het Duitse leger te vechten.

Na de capitulatie op 5 mei 1945 werd ik overgebracht naar een kazerne in Haarlem en aldaar vroeg de commandant of ik me wilde melden als vrijwilliger voor Nederlands Indië, wat ik ook gedaan heb. Toen ik van Duitsland terug in Nederland kwam heb ik de 'dame', die mij had verraden, nog aangeklaagd voor hetgeen ze mij allemaal had aangedaan. Zij werd toen opgesloten in het Odulphuslyceum in Tilburg. Hier heeft ze gezeten tot de tijd dat ik als O.V.W.'er in Engeland verbleef. Ze zat daar in afwachting van haar proces, dat zeker zou hebben plaatsgevonden. Het proces is echter niet doorgegaan, omdat al mijn papieren die ik in Rijen aan de politie had overgedragen, verdwenen waren. Volgens de politie was al dit bewijsmateriaal verdwenen, omdat betrokkene ondertussen met een politieagent was getrouwd die waarschijnlijk al mijn papieren heeft laten verdwijnen. Eén ding heb ik hieruit geleerd: geef nooit een bewijsstuk uit handen of maak eerst een kopie, maar met je 17 jaar heb je daarvoor nog te weinig ervaring en geloof je de mensen te gauw. Dit is wat ik in de periode 1942-1943 heb meegemaakt.